

Czwarta władza wobec trójdzielności władz – próba enumeracji

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Za główny cel badawczy artykułu pt. *Czwarta władza wobec trójdzielności władz – próba enumeracji* przyjęto ustalenie zasadności pozycjonowania czwartej władzy w linearnym układzie numerycznym.

PROBLEM BADAWCZY: Z przeprowadzonej analizy wynika, że czwarta władza jest władzą prepierwszą, zajmując miejsce jeszcze przed monteskiuszowskim trójpodziałem władz.

PROCES WYWODU: W pierwszej kolejności zwrócono uwagę na desygnat pojęcia władzy politycznej – „kwalifikację operacyjną”, następnie zdefiniowano pojęcie czwartej władzy, w trzeciej kolejności wyjaśniono istotę znaczenia władz warunkowaną trójdzielnością, kolejno omówiona została czwarta władza w linearnym układzie numerycznym.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Reasumując, stwierdza się zważywszy na praktykę polityczną, że czwarta władza jest *de facto* prepierwszą władzą plasującą się na osi linearnego układu trójpodziału władz.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Omawiane zagadnienie, choć dyskusyjne, jest ważne poznawczo, wnioski płynące z przeprowadzonego wywodu powinny znaleźć się w szczególnym zainteresowaniu decydentów politycznych (czytaj: władzy), jak też dziennikarzy odpowiedzialnych za *mass media*.

SŁOWA KLUCZOWE:

władza, czwarta władza, trójpodział władz, media

Sugerowane cytowanie: Bujwid-Kurek, E. (2023). Czwarta władza wobec trójdzielności władz – próba enumeracji. *Horyzonty Polityki*, 14(48), 99–114. DOI: 10.35765/HP.2507.

Abstract

THE FOURTH POWER
AND THE TRIPARTITE POWERS – AN ATTEMPT
AT ENUMERATION

REASERCH OBJECTIVE: The main research objective of the article entitled *The Fourth Power and the Tripartite Powers – an Attempt at Enumeration* was assumed to establish the legitimacy of positioning the fourth power in a linear numerical system.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The analysis shows that the fourth power is the pre-first power, occupying a place before Montesquieu's tripartite separation of powers.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: First, attention was paid to this designation of the concept of political function – operational qualification, and then the concept of the fourth power was defined, taking into account the explanation of the meaning of the dependent power of tripartism, then the fourth power in a linear numerical system was discussed.

RESEARCH RESULTS: To sum up, given the properties of the fourth power, it cannot be related to the other three powers (legislative, executive and judiciary), nevertheless, in my opinion, taking into account political practice, the fourth power is de facto the first power located on the axis of the linear Montesquieu system of separation of powers.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The discussed issue, although debatable, is cognitively important, the conclusions drawn from the conducted argument should be of particular interest to political decision-makers (read: authorities) as well as journalists responsible for the mass media.

KEYWORDS:

power, fourth estate, separation of powers, media

WPROWADZENIE – KONCEPTUALIZACJA
PROBLEMU

Inspiracją do refleksji nad tematem czwartej władzy w jej relacji z monteskiuszowskim trójpodziałem władz był namysł nad ich ponumerowaniem, co wydawać by się mogło banalne, gdyż trudno

dyskutować z utrwalonym i mocno osadzonym w myśli politycznej trójpodziałem władz (za Monteskiuszem: pierwsza władza to legislatura, druga – egzekutywa, trzecią zaś jest władza sądowa). *Mass media* powszechnie określa się mianem czwartej władzy. Pojawia się zatem pytanie, czy numeryczna kolejność przypisana tym władzom jest właściwa i w pełni uzasadniona. Czy aby czwarta władza nie została sztucznie dodana do klasycznego trójpodziału władz? Nasuwa się refleksja, że skoro podniesiono media do rangi „władzy”, to oznaczać by mogło, że nie są bez znaczenia, a wręcz przeciwnie – odgrywają niezwykle ważną rolę. Nie jest moim zamiarem polemizowanie z utrwalonym paradygmatem trójpodziału władz, lecz spojrzenie na rolę mediów i zajmowane przez nie miejsce w sprawowaniu władzy. Biorąc pod uwagę, że temat władzy posiada bogatą literaturę przedmiotu, jest poddany wszechstronnej i wielowymiarowej eksploracji szczególnie przez politologów, socjologów, prawników, filozofów, konieczne dla celów niniejszych rozważań jest ustalenie istoty znaczenia pojęcia „władza”, co może być pomocne do wskazania na wzajemne relacje zachodzące pomiędzy czwartą władzą a pozostałymi władzami.

Hipotezą o kluczowym znaczeniu jest następujące stwierdzenie: czwarta władza jest władzą prepierwszą, zważywszy na jej szczególne znaczenie, jeśli chodzi o kształtowanie opinii publicznej (czytaj: preferencji wyborczych); plasuje się na prepierwszym miejscu, a zatem – posługując się numeracją – jest prepierwszą władzą. Uściślając: media są władzą pierwszą, zajmując miejsce jeszcze przed trójpodziałem władz. W celu uzasadnienia tak eksplikowanej hipotezy badawczej pomocne będą następujące działania: po pierwsze – próba ustalenia desygnatu pojęcia władzy politycznej – „kwalifikacji operacyjnej”, po drugie – zdefiniowanie czwartej władzy – w tym poczynienie kilku uwag wokół *mass mediów*, po trzecie – opisanie istoty znaczenia władz warunkowanej trójdziałnością i po czwarte – ukazanie czwartej władzy w linearnym układzie numerycznym.

Podjęty temat nie jest zagadnieniem zupełnie nowym. Temat władzy – w tym czwartej władzy – doczekał się bogatego piśmiennictwa naukowego, stąd też wydawać by się mogło, że nie warto się już nim zajmować, jednak w mojej opinii postrzeganie czwartej władzy przy zaopatrzeniu jej przedrostkiem „pre” (a więc traktowanie jej jako prepierwszej) należy do rzadkości, stąd też temat uznać można za

nowatorski, szczególnie podejmowane w nim wątki mające charakter w pełni autorski.

Artykuł powstał przy wykorzystaniu metod badawczych właściwych dyscyplinie nauk o polityce i administracji – najbardziej przydatne były metoda deskryptywna wykorzystana w omówieniu tematu, jak też metoda analiza źródeł zastanych, szczególnie w tych miejscach, w których sięgałam do literatury przedmiotu, chcąc ustalić zastosowaną siatkę pojęciową.

DESYGNAT POJĘCIA „WŁADZA POLITYCZNA” – „KWALIFIKACJA OPERACYJNA”

Władza jest najczęściej określana przez socjologów i filozofów jako moc oddziaływania na innych, mierzona zakresem wpływów społecznych, możliwością wywoływania, powstrzymywania lub modyfikowania działań i zachowań osób lub całych grup i instytucji, pod wpływem bodźców, które najczęściej są wprowadzone w celu wpływania na innych (Buksiński, 2009, s. 105; Coleman, 1979, s. 25 i nn.).

Warto zauważyć, że władza rozumiana jako zakres wpływów społecznych to władza społeczna, której specyficzną odmianą jest władza polityczna, co w kontekście niniejszych rozważań ma kluczowe znaczenie. Władza posiada znaczenie wielowymiarowe i tak przykładowo wg Jana Szczepańskiego

władza jest stosunkiem społecznym (...), w którym jedna strona podejmuje decyzje o pewnym stanie rzeczy, a druga je realizuje w sposób zgodny z decyzją i pod kontrolą decydującego (Szczepański, 1965, s. 69; Czajowski, s. 37).

Nie wdając się w meandryczność dyskusji toczącej się wokół różnorodnego pojmowania i kategoryzowania władzy, skoncentruję się na pojęciu „władza polityczna”, którą przyjęto definiować jako

zdolność organów państwa (ustawodawczych, wykonawczych i sądowych) do narzucania woli osobom i organizacjom podległym w drodze aktów normatywnych, decyzji i postanowień administracyjnych, orzeczeń sądowych, wezwań – pod groźbą zastosowania zalegalizowanego przymusu fizycznego w razie niewykonania lub naruszenia zawartych w nich treści (Czajowski, 1999, s. 48).

Mając na uwadze władzę polityczną, należy zwrócić uwagę na środki sprawowania tej władzy. „Przez środki sprawowania władzy politycznej rozumiemy bodźce zachowań pożądaných przez podmiot dominujący w stosunkach władzy” (Kowalski, Lamentowicz, & Winczorek, 1986, s. 102).

Bodźce te, co warte zauważenia, mając charakter zarówno państwowy, jak i niepaństwowy, są najczęściej ujmowane w formy zinstytucjonalizowane. Każda władza, w tym pozostająca w szczególnym naszym zainteresowaniu władza polityczna, pełni ściśle określone funkcje. Prócz funkcji integracyjnej, dystrybucyjnej, ochronnej na specjalne wyróżnienie zasługuje funkcja strukturotwórcza. To najczęściej generuje podziały społeczne, określoną stratyfikację warunkowaną stopniem dostępu do władzy politycznej, co w równej mierze dotyczy bezpośredniego sprawowania władzy, jak i wpływu. Jedną z najbardziej znanych i powtarzających się w wielu wariantach typologią władzy jest propozycja Maxa Webera, który wyróżnił jako typy idealne władze tradycyjną, charyzmatyczną i legalną. Ostatni z nich, która wynika z przekonania o „obowiązaniu pozytywnej kompetencji opartej na racjonalnie ustanowionych zasadach” (Kowalski, Lamentowicz, & Winczorek, 1986, s. 110), wydaje się najbardziej użyteczny dla niniejszych rozważań. Wymienione typy władzy jednocześnie uzasadniają legitymizację jej sprawowania. Każda z nich charakteryzuje się szczególnym źródłem politycznej legitymizacji, dlatego istnieją różne powody, dla których ludzie podporządkowują się władzy (Heywood, 2008, s. 265). Przez władzę legitymowaną uznaje się władzę prawnitą, która pozostaje szczególnie istotnym przedmiotem niniejszych rozważań. Władza jest legitymowana, gdy organizacja i funkcjonowanie organów podejmujących decyzje władcze są zgodne z obowiązującymi normami. Przykładowo za prawnitą władzę uznać można władzę państwową, jednak tylko wtedy, gdy powołanie, uformowanie i działanie organów państwa nie jest sprzeczne z normami konstytucji i innych aktów normatywnych. Co więcej, jeśli chodzi o działanie organów państwa (legislatywy, egzekutywy i sadownictwa), należy zwrócić uwagę zarówno na tryb ich funkcjonowania, treść oraz formę podejmowanych przez nie decyzji indywidualno-konkretnych i generalno-abstrakcyjnych (czytaj: normatywnych). Tak więc legitymizacja normatywna sposobu sprawowania władzy państwowej jest niemal równoznaczna ze

stanem praworządności formalnej. W toczącej się współcześnie debacie politycznej kwestia legitymizacji władzy nie wiąże się bynajmniej z pytaniem o to, czy ludzie powinni być posłuszni państwu w sensie teoretycznym, lecz dlaczego ludzie są posłuszni danemu państwu lub systemowi rządów (czytaj: sprawujących władzę) (Heywood, 2008, s. 16). W rozstrzygnięciu hipotezy niniejszych rozważań przyjmuje się za aksjomat, iż

władza była zawsze zjawiskiem relacjonalnym (stosunkiem między ludźmi – to znaczy tak, jak wyobrażał sobie Arystoteles – a nie zjawiskiem substancjonalnym (bytem niezależnym), jak można było dedukować z tekstów Platona i wszystkich późniejszych myślicieli-idealistów (Ryszka, 1981, s. 17).

Władzę w ujęciu relacji pojmuje się jako zdolność do wydawania i egzekwowania decyzji, czymś oczywistym jest jej skuteczność (urzeczywistnianie decyzji wydanych), w przeciwnym razie istnieje niebezpieczeństwo utraty zdolności decydowania (czytaj: pełnienia władzy/ reelekcji).

DEFINIOWANIE CZWARTEJ WŁADZY – UWAG KILKA WOKÓŁ MASS MEDIÓW

Za czwartą władzę powszechnie przyjęto uznawać *mass media*, które są środkami komunikowania masowego. Są to wszystkie instytucje społeczne zajmujące się produkcją i dystrybucją możliwych form wiedzy, informacji, jak też rozrywki (Heywood, 2008, s. 256). Nazwę tę warunkuje fakt, że odbiorca mediów jest zbiorowy, czyli jest nim publiczność rozumiana jako określona zbiorowość odgrywająca w procesie komunikacyjnym rolę odbiorcy. Proces ten może być pojmowany bądź jako zbiór indywidualnych osób, bądź też jako pewna całość – grupa społeczna czy naród, grupa (grupy) etniczna lub narodowa (Goban-Klas, 1968, s. 9). „Media – jako technologie i jako formy obiegu informacji w społeczeństwie – stały się niezbędnym składnikiem współczesnego życia społecznego” (Batorowska, Kępka, & Wasiuta, 2019, s. 130).

W literaturze przedmiotu można napotkać opinię, że proces komunikowania masowego należy postrzegać w dwóch formach:

warunkowej (biernej) i warunkującej (czynnej) rozwój społeczny. Nadto zwykle wyróżnia się dwa zasadnicze rodzaje pomiotów społecznych, którymi są z jednej strony instytucje społeczne, z drugiej zaś społeczeństwo. Tym, co zdaje się szczególnie istotne dla potrzeb niniejszego tekstu, jest zwrócenie uwagi na instytucje społeczne oddziaływające na społeczeństwo, co dzieje się za sprawą sprawowania przysługującej im władzy. Społeczeństwo natomiast kontroluje instytucje poprzez swe działania i opinię publiczną (Goban-Klas, 2005, s. 74; Nowosad, 2008, s. 40).

W kontekście prowadzonych rozważań warto zauważyć, że poruszanie się w problematyce mediów (systemu medialnego) zobowiązuje do zwrócenia uwagi na następujący fakt: nie jest możliwa kwalifikacja operacyjna bez wzięcia pod uwagę specyfiki systemu politycznego, szczególnie istotne zdają się zaś jego podsystemy (instytucjonalny, normatywny). W tych podsystemach znajdują swoje usytuowanie media występujące bądź w czystej postaci jako środki masowego komunikowania, bądź jako środki kształtowania opinii publicznej czy też narzędzia socjalizacji politycznej lub jako instrumenty kształtowania kultury politycznej obywateli (Nowosad, 2008, s. 32). Zauważmy, że w systemie politycznym *mass media* mogą być politycznym środkiem komunikowania, natomiast publiczność odgrywająca w procesie komunikacyjnym rolę odbiorcy może podlegać politycznej socjalizacji polegającej na odbieraniu nadawanych przez media zarówno wartości, zwyczajów, jak i sposobów postępowania występujących i oczekiwanych w świecie polityki (Sasińska-Klas, 1992, s. 9). Wychodząc z słusznego skądinąd założenia, że

media kształtują opinię publiczną, a przede wszystkim (w warunkach wolności słowa i niezależności mediów) przekazują społeczeństwu informacje o decydentach, przebiegu procesu decyzyjnego i wreszcie o planowanych decyzjach politycznych. Dzięki tym informacjom społeczeństwo może kształtować swoją opinię na temat planowanych decyzji jeszcze przed ich podjęciem i następnie wywierać wpływ na proces decyzyjny i ostateczny kształt podejmowania decyzji” (Kornicki, 2004, s. 299; Nowosad, 2008, s. 35, 36),

stwierdzić należy, że ma to swe przełożenie na kreowanie władz (nie jest obojętne, kto władzę będzie sprawował). Istnieje utrwalona prawidłowość świadcząca o tym, że

z jednej strony media same mogą wytworzyć wzorce pożądanych przez system polityczny zachowań obywateli, ale z drugiej – instytucje systemu mogą wymuszać na mediach kształtowanie takich wzorców (Nowosad, 2008, s. 33).

Jak już wcześniej zauważono, media są częścią zarówno systemu politycznego, jak też jego otoczenia. Gdy mowa o obecności w systemie politycznym, chodzi przede wszystkim o media państwowe, instytucje medialne stanowiące część instytucji politycznych i organów państwa. W otoczeniu systemu politycznego znajdują się media prywatne, publiczne. Reasumując, po pierwsze:

media są jedną z instytucji społecznych, które do pewnego stopnia działają na zamówienie społeczeństwa i konkretnych grup społecznych, mając przy tym określony wpływ na całość populacji (Batorowska, Klepka, Wasiuta, 2019, s. 7),

po drugie:

środki masowego przekazu stały się głównym narzędziem rozpowszechniania informacji wpływających na świadomość społeczną (Batorowska, Klepka, Wasiuta, 2019, s. 8.)

i po trzecie:

media wykorzystują informację, a kontrola nad informacją pozwala manipulować świadomością społeczną, tworzyć rzeczywistość i decydować, które problemy są w danej chwili uważane za najistotniejsze (Batorowska, Klepka, Wasiuta, 2019, s. 8).

ISTOTA ZNACZENIA WŁADZ WARUNKOWANA TRÓJDZIELNOŚCIĄ

System praworządności w państwie zależy od rozdziału trzech władz: ustawodawczej (legislatywa), wykonawczej (egzekutywa), sądowniczej (judykatywa). Idea podziału władz została po raz pierwszy wyraźnie opisana i z niezwykłą wręcz precyzją uzasadniona w Monteskiuszowskim dziele *O duchu praw* (Monteskiusz, 1997, s. 5, 6). Zasadę tę uznaje się powszechnie za warunek *sine qua non*

istnienia współczesnego państwa demokratycznego, choć nie była ona pozbawiona – szczególnie u schyłku XIX wieku – uwag krytycznych (Czarnota, 1986, s. 84, 85). Według koncepcji Monteskiusza istnieją trzy sfery aktywności, które powinny być realizowane przez trzy władze: prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Zgodnie z doktryną podziału władzy każda z trzech funkcji państwa (ustawodawstwo, egzekwowanie prawa i orzecznictwo) była zarezerwowana dla oddzielnej władzy państwa – odpowiednio: legislatywy, egzekutywy i sądownictwa. W znaczeniu formalnym istnieje wobec tych władz wymóg niezależności, co uzasadnia się niełączeniem funkcji państwowych. Jednak mimo podziału władzy istnieje pomiędzy nimi (bo istnieć musi) wzajemna zależność w postaci właśnie ich dzielenia w celu zapewnienia działania zasady hamulców i równowagi. Zasadę tę przyjęło się honorować we wszystkich demokracjach liberalnych, szczególne znaczenie nadając zasadzie niezawisłości sądownictwa. Legislatywa (władza ustawodawcza) uprawniona jest do tworzenia prawa, uchwalania aktów prawnych, egzekutywa (władza wykonawcza) ma za zadanie wdrażać prawo w życie, co *de facto* oznacza wykonywanie prawa, natomiast główną powinnością judykatury – sądownictwa (władzy sądowniczej) – jest interpretacja prawa, jak też rozstrzygnięcie o jego znaczeniu. I choć *a priori* podział ten jest powszechnie utrzymany i począwszy od Monteskiusza stanowi tradycyjny punkt wyjścia dla analizy państwa, to jednakowoż *a posteriori* dostrzega się, że te instytucje, które uznaje się za legislatywę, wcale nie posiadają monopolu na tworzenie prawa – egzekutywa przecież posiada pewną możliwość ustanowienia prawa chociażby poprzez wydawanie rozporządzeń czy zarządzeń. Władza wykonawcza najczęściej ma też możliwość wywierania wpływu na oficjalny proces legislacyjny.

Dla celów niniejszych rozważań, chcąc sprostać postawionej tezie i pytaniom badawczym, zwrócono już uwagę na istotę legislatywy, egzekutywy i sądownictwa. W tym miejscu rodzi się pytanie o numerację tych władz. Skoro władza ustawodawcza została uznana za władzę pierwszą, to oznaczać by mogło, że przypisano jej miejsce o kluczowym znaczeniu wśród dwóch pozostałych władz, a tymczasem – zważywszy na wcześniejsze ustalenia – tak władzę ustawodawczą i wykonawczą, a może też i sądowniczą traktować należy *per analogiam* swoiście jak dwie pozostałe jako *primus inter pares*. Która

z tych władz plasowana będzie na tej pozycji, warunkuje określona forma systemu rządów (parlamentarna, parlamentarno-gabinetowa, prezydencka, półprezydencka, komitetowa). Władza ustawodawcza (legislatywa) w postaci parlamentów (zgromadzeń) zajmuje kluczową pozycję w strukturach szczególnie tych państw, w których realizowana jest parlamentarna forma rządów, gdzie władza sprawowana jest za przyczyną tego właśnie organu.

Co warte zauważenia, władza wykonawcza wywodzi się z wyborów i odpowiada przed parlamentem. System prezydencki charakteryzuje się podziałem władzy między parlamentem i egzekutywą, co tworzy relację polegającą zarówno na niezależności, jak i wzajemnej zależności obydwu tych władz. Obecnie terminu tego (w jego wąskim znaczeniu) często używa się na określenie niewielkiej grupy decydentów, których czyni się odpowiedzialnymi za kierunek i koordynację programu rządu. Na użytek niniejszego tekstu wydaje się ważne wyróżnienie egzekutywy politycznej, od której oczekuje się zapewnienia przywództwa. Tak rozumiana władza wykonawcza działa jako „naczelne dowództwo” aparatu państwowego, który jest rdzeniem państwa. W systemie rządów prezydenckich głowa państwa (prezydent) jest uosobieniem władzy państwowej i autorytetu państwa (Heywood, 2008, s. 413). Istota tej formy rządów charakteryzuje się zarówno konstytucyjną, jak też polityczną separacją kompetencji legislatywy i egzekutywy. Cechą wyróżniającą tę formę rządów jest to, że władza wykonawcza należy do pochodzącego z wyborów prezydenta, który nie jest bezpośrednio odpowiedzialny przed parlamentem ani też nie może zostać przez niego zdymisjonowany. Warte przypomnienia jest i to, że egzekutywa i legislatura, posiadając wiele niezależnych kompetencji konstytucyjnych, kreowane są w oddzielnych wyborach. W systemie półprezydenckim (Podsiadło, 1997, s. 54, 55) prezydent pochodzący z wyborów stoi na czele rządu wywodzącego się z parlamentu i przed nim ponosi odpowiedzialność. Co się zaś tyczy systemu parlamentarno-gabinetowego (Podsiadło, 1997, s. 53, 54), charakteryzuje się on tym, że rząd z premierem na czele jest powołany przez parlament, co dzieje się we współpracy z głową państwa, a odpowiedzialność polityczną ponosi przed parlamentem. Władza wykonawcza (egzekutywa) ma też prawo wystąpienia do głowy państwa z wnioskiem o rozwiązanie parlamentu. Odmianą systemu parlamentarno-gabinetowego jest

jego forma kanclerska (Podsiadło, 1997, s. 54) polegająca na tym, że głowa państwa ma tylko nieliczne kompetencje w zakresie władzy wykonawczej, natomiast pozycja kanclerza jest silniejsza niż pozycja premiera w systemie parlamentarno-gabinetowym dzięki istnieniu konstruktywnego wotum nieufności.

Trzecią władzą w monteskiuszowskim podziale władz jest judykatura (władza sądownicza), której kompetencje zawierają się w wydawaniu wyroków (lub innych aktów orzekających co do istoty sprawy) rozstrzygających spory lub skazujących w sprawach karnych, cywilnych czy administracyjnych. Organy te wyposażone zostały nadto w kompetencje pozwalające i zobowiązujące je równocześnie do badania zgodności z prawem działań organów administracji publicznej.

Jak wynika z powyższych rozważań, ma się tu do czynienia z różnym rozumieniem kwantyfikatora „władza”. Tylko w przypadku władzy wykonawczej występującej w każdej niemal formie rządów daje się zauważyć wyraźnie „zdolność do wydawania i egzekwowania decyzji”, co przybierając nieco inne formy tych czynności, nie jest już tak oczywiste.

CZWARTA WŁADZA W LINEARNYM UKŁADZIE NUMERYCZNYM

Mass media powszechnie przyjęto określać mianem czwartej władzy, co oznaczać by mogło, że oznakowanie cyfrą 4 sytuuje je w porządku linearnym. Gdy ma się to na względzie, logika podpowiada, że natura tych władz powinna być jeśli nie zbieżna, to na pewno porównywalna, a jednak – jak się okazuje – tak przecież nie jest. Jak wynika z wcześniej przeprowadzonych rozważań, można dostrzec, że czwarta władza jest jakościowo inną władzą od pozostałych trzech. W jej kompetencjach nie odnajdujemy przecież czynności polegających na zdolności do wydawania i egzekwowania decyzji. Czwarta władza oznacza nie tylko władzę kontrolną nad trzema innymi występującymi w państwie. W tym miejscu podzielam opinię wyrażoną przez Marka Palczewskiego, mówiącą o tym, że

w najbardziej ekstremalnych przykładach za władzę kontrolującą i nadzorującą wszystkie pozostałe uznawane jest dziennikarstwo śledcze, tropiące wszelkie nadużycia władzy (Palczewski, 2017, s. 358).

Nadto, a może przede wszystkim, media poprzez swoje działania oddziałują na kształtowanie poglądów społeczeństwa i opinię publiczną, która nie jest bez znaczenia szczególnie dla preferencji wyborczych, co efekcie finalnym ma znaczenie dla kreowania władzy (*sensu stricto*). Tak dzieje się m.in. za przyczyną wykorzystania propagandy, istotą której jest

informacja rozpowszechniona w celu kształtowania opinii, a być może również stymulacji działań politycznych; komunikacji poprzez manipulację (Heywood, 2008, s. 25).

A zatem nie bez znaczenia jest, jakimi środkami, sposobami i metodami będą posługiwały się media. Współczesne *mass media*, do których zalicza się prasę, radio, telewizję są wielkimi przedsiębiorstwami, które by móc się utrzymać, wymagają odpowiednich nakładów finansowych, a te zdobywane są w głównej mierze z zamieszczanych reklam, w tym także reklam politycznych, co nie pozostaje bez znaczenia dla efektów wyborczych (Goban-Klas, 1980, s. 98). W kwestii relacji dziennikarze – politycy istnieje przekonanie, że dziennikarze nie powinni utrzymywać bliskich kontaktów z politykami, powinni być wobec nich zachowawczy, a nawet nieufni, gdyż tylko w ten sposób możliwe jest realizowanie funkcji kontrolnej/ monitorującej rolę mediów. Wiadomo jednak, że politycy zawsze znajdują środki, które pozwolą im podporządkować, zinstrumentalizować dziennikarzy, politycy często też podporządkowują się mediom. Warta zauważenia jest też współpraca między politykami i dziennikarzami, których wspólnym celem – zarówno jednej, jak i drugiej grupy – jest wytwarzanie przekazów politycznych (Kołodziej, 2009, s. 225–227).

Jeśli przyjąć, że media są nośnikiem komunikatów między instytucjami administracji państwa a społeczeństwem oraz między społeczeństwem a władzą z mandatem publicznym, to nie tylko informacja o sprawach publicznych, lecz też każda inna, umieszczona w mediach, stanowi informację publiczną i wpływa na kształtowanie opinii publicznej (Nowosad, 2008, s. 35). Władza mediów jest

ograniczona, gdyż nie jest ona zinstytucjonalizowana tak jak trzy pierwsze (legislatywa, egzekutywa, sądownictwo). Media, stanowiąc część składową podsystemu instytucjonalnego systemu politycznego, mogą wpływać na procesy społeczne i polityczne (Nowosad, 2008, s. 33).

Warto dostrzec, że media, będąc komponentem podsystemu normatywnego systemu politycznego, podlegają zarówno regułom normatywnym, jak i nienormatywnym. Szczególnie istotne dla weryfikacji eksplikowanej hipotezy badawczej jest ujęcie normatywne – chodzi tu bowiem o sferę działań instytucji władzy politycznej w stosunku do systemu medialnego będącego częścią systemu politycznego w zakresie doktryny wolności mediów (Nowosad, 2008, s. 34). A zatem, mając na uwadze powyższe, jednoznaczne ustalenie relacji pomiędzy trzema władzami – a po dodaniu czwartej czterema władzami – nie jest zadaniem tak prostym, jak by się mogło wydawać. Kłopot bierze się z nierównej (wręcz nieporównywalnej) natury każdej z nich. Taką szczególną osobowością spośród władz wyróżnia się czwarta władza i choć jej kompetencje w zakresie wydawania i egzekwowania decyzji są mocno ograniczone (czytaj: żadne), to jednakowoż w żadnym razie nie można tej władzy deprecjonować. Jej znaczenie polega w głównej mierze na kształtowaniu

opinii publicznej, a przede wszystkim (w warunkach wolności słowa i niezależności mediów) na przekazywaniu społeczeństwu informacji o decydentach, przebiegu procesu decyzyjnego i wreszcie o planowanych decyzjach politycznych. Dzięki tym informacjom społeczeństwo może kształtować swoją opinię na temat planowanych decyzji jeszcze przed ich podjęciem i następnie wywierać wpływ na proces decyzyjny i ostateczny kształt podejmowanych decyzji (Komornicki, 2004, s. 35, 36).

Kształtowanie opinii publicznej ma kapitalne znaczenie i wpływa na to, kto nominalnie będzie sprawował władzę w danym państwie, która preferencja ideologiczna okaże się zwycięska. A zatem, zanim zadziała władza w trójdziałności, musi zostać ona wcześniej wykreowana, a to zadanie należy przecież do mediów, dlatego też w mojej opinii czwarta władza powinna plasować się na miejscu jeszcze poprzedzającym pierwszą władzę i pozostałe, gdyż to właśnie od jej skuteczności zależy władza: pierwsza – legislatywa,

druga – egzekutywa, jak też trzecia, choć w swych założeniach niezależna i niezwiśla, apartyjna i apolityczna, to jednakowoż mieszcząca się w sferze publicznej (czytaj: politycznej).

KONSTATACJE

Polityka to, jak trafnie zauważa m.in. Harold Lasswell (Lasswell, 1996, *passim*), w istocie władza polegająca na zdolności osiągnięcia pożądanego efektu jakimikolwiek środkami. Mając na uwadze różne oblicza władzy (władza jako decydowanie, władza jako układ, władza jako kontrola myśli), co może być dopełnieniem treści już omawianych, na szczególne zwrócenie uwagi w kontekście prowadzonych rozważań zasługuje w tym przypadku władza w wymiarze kontroli myśli polegającej na zdolności wpływania na drugą osobę poprzez kształtowanie jej myśli, życzeń i potrzeb (Luces, 1974, *passim*). W polityce *de facto* stosowanie tego rodzaju pojęcia władzy uznawane jest za podejmowanie działań propagandowych i oddziaływanie ideologiczne.

Reasumując, stwierdza się, że choć zważywszy na *idée fixe* czwartej władzy, nie można jej zestawiać z trzema pozostałymi, jednakowoż w mojej ocenie – co, czego jestem w pełni świadoma, może być kontrowersyjne – zważywszy na praktykę polityczną, czwarta władza to *de facto* prepierwsza władza, plasująca się na osi linearnego układu trójpodziału władz. Postawiona teza badawcza została zatem zweryfikowana pozytywnie. Oczywiście jest przecież, że zanim władza będzie *de facto* sprawowana, musi zostać wprawdzie wykreowana. W systemie demokratycznym dzieje się to na drodze wyborów, których wynik finalny przesądza, komu władza zostanie powierzona. Warte zauważenia jest, że partie polityczne, w interesie których leży zdobycie władzy i jej utrzymanie, realizują też jedną ze swoich równie ważnych, a może najistotniejszych funkcji (co potwierdzają przeprowadzone rozważania), którą jest kształtowanie opinii publicznej. Wykorzystują w tym celu *mass media* oddziałujące na wyborcę, chcąc pozyskać zaufanie i oddanie głosu na ściśle określonej partii politycznej. Do rzadkości należy niezależność mediów, więc w pełni świadome tego partie polityczne ściśle z nimi współpracują w oddziaływaniu na potencjalnego wyborcę. Pytanie, czy tak powinno

być, czy też obrona atrybutu niezależności *mass mediów* z naciskiem na ich faktyczną niezależność pozycjonowałyby je na pozycji, którą powszechnie przyjęło się nazywać jako czwartą władzę, w kontekście omawianych wątków i w obecnym stanie dyskursu pozostaje pytaniem otwartym. Z perspektywy politologicznej zaś wydaje się ciekawe i inspirujące, skłaniające do daleko bardziej pogłębionych naukowych refleksji badawczych. Osadzając *mass media* w linearnym układzie numerycznym, jak to zwykło się czynić, w mojej opinii nie można zgodzić się ze stwierdzeniem: „czwarta władza jest konstruktem: ono nie oznacza w ogóle nic, to metafora, której celem jest nobilitacja mediów” (Palczewski, 2017, s. 358).

Co jednak pozostawiam do pogłębionej refleksji i namysłu czytelnika.

BIBLIOGRAFIA

- Batorowska, H., Kępka, R., & Wasiuta, O. (2019). *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner.
- Buksiński, T. (2009). *Pravo a władza polityczna*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe IF UAM.
- Coleman, J.S. (1979). *Macht und Gesellschaftsstruktur*, Übersetzt ind mit einem Nachwort von Viktor Vaulerg. Tübingen: Moher Siebeck.
- Czajowski, A. (1999). Władza polityczna. Analiza pojęcia. W *Studia z teorii polityki*, t. I. A.W. Jabłoński, L. Sobkowiak (Red.). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Czarnota, A. (1986). *Johan Stuart Mill. Studium z dziejów liberalizmu politycznego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Goban-Klas, T. (1968). Audytorium a publiczność. Analiza wzajemnych relacji. *Studia Socjologiczne*, 2.
- Goban-Klas, T. (1980). Demokracja a mass media. W *Demokracja dla wszystkich*. J. Pluta, E. Stawowy, & S. Wilkanowicz (Red.). Kraków: Wydawnictwo Ośrodek Myśli Politycznej.
- Goban-Klas, T. (2005). *Media i komunikowanie masowe. Teoria i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Heywood, A. (2008). *Klucz do politologii. Najważniejsze ideologie, systemy, postaci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Heywood, A. (2008). *Politologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Kołodziej, J.H. (2009). Medialne reprezentacje ról dziennikarz – polityk – politolog. W *Teorie komunikacji mediów*. M. Graszewicz, & J. Jastrzębski (Red.). Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Komornicki, H. (2010). Decyzje polityczne i proces decyzyjny. W *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*. B. Szmulik, M. Żmigrodzki (Red.). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Kowalski, J., Lamentowicz, W., & Winczorek, P. (1986). *Teoria państwa i prawa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lasswell, H. (1936). *Politics: Who Gets What, When, How*. New York: Whittlesey House.
- Luces, S. (1974). *Power: A Radical View*. London: Macmillan.
- Monteskiusz (1997). *O duchu praw*. T. Boy-Żeleński (Tłum.). Kęty: Wydawnictwo Antyk.
- Nowosad, A. (2008). *Władza i media w Bułgarii*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Palczewski, M. (2017). Media jako czwarta władza – mit czy rzeczywistość? W *Media. Komunikacja. Kultura*. D. Lewiński, K. Stasiuk-Krajewska, R. Wróblewski (Red.). Wrocław: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner. Podsiadło, B. (1997). Zasada podziału władz jako źródło współczesnego państwa. W *Władza polityczna. Koncepcje i ujęcia zjawiska*. S. Wróbel (Red.). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytet Śląski.
- Ryszka, F. (1981). *Wstęp do nauki o polityce. Uwagi metodologiczne*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Sasińska-Klas, T. (1992). *Socjalizacja polityczna. Teoria, badania, ustalenia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Szczepański, J. (1965). *Zagadnienia socjologii współczesnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>